5.10.2018

Erityisasiantuntija Riikka Knaapi

Eduskunnan valtiovarainvaliokunnan maatalousjaoston
asiantuntijakuuleminen 5.10.2018

## HE 123/2018 vp Hallituksen esitys eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2019

Teema: Talousarvioesityksen vaikutukset maatalouden kannattavuuteen ja maataloustuloon sekä maatalouden kannattavuuden parantamiseksi tehdyt ja tulevat toimenpiteet.

### Poikkeukselliset sääolot verottaneet satoa kahtena kasvukautena

Kulunut kasvukausi on ollut poikkeuksellisen kuiva ja kuuma. Viljasadon arvioidaan jäävän 2,8 miljoonaan tonniin. Kokonaissadon arvioidaan olevan 2000 –luvun pieniin. Rukiin sadon arvioidaan putoavan 57%, vehnän 30% ja ohran 18 %. Keskimääräinen viljasato on Suomessa 3,7 miljoonaa tonnia, ja kotimainen kulutus 3,05 miljoonaa tonnia. Sadon laatu sen sijaan on ollut tavanomaista parempi. Kuivuus nosti valkuaisen määrää kaikilla viljoilla. Erityisesti kauraa vaivasi kuitenkin jyvän pieni koko.

Nautojen ja lampaiden ruokinta perustuu pääasiassa nurmeen. Kesäisin laidunnetaan ja talvisin syötetään kuivaheinää ja nurmisäilörehua, joka korjataan 2-3 kertaa kesässä. Kahden ensimmäisen korjuukerran jälkeen sadon arvioitiin pahimmilla alueilla jäävän puoleen tavanomaisesta. Kolmas korjuukerta on onnistunut hyvin, mutta siitä huolimatta kokonaissato on jäänyt tavanomaista alhaisemmaksi. Tilanne on hälyttävä erityisesti Ahvenanmaalla ja Lounaisrannikolla. Muualla maassa on päästy 60-80 prosenttiin keskimääräisestä. Kuivaheinällä tulos on ollut samanlainen. Laitumet ovat kärsineet, ja karjalle on jouduttu syöttämään talven varalle tehtyä rehua jo kesällä. Myös luomurehusta on ollut pulaa.

Maidontuotanto on merkittävin ja eniten kärsinyt tuotannonala Suomessa. Helteet käänsivät maidontuotannon heinäkuussa laskuun vuodentakaiseen verrattuna. Etelä-Suomessa tuotanto väheni heinäkuussa 3,7% ja keskituotos laski 1%. Tuotosten hiipumiseen vaikuttivat kuivuus, nurmien heikko kasvu ja kovat helteet.

Kuluneen vuoden lisäksi myös edellisen vuoden sääolot ovat olleet poikkeuksellisen vaikeat. Kasvukautta 2017 vaivasi märkyys.

### Vuonna 2018 maatalouden kannattavuus painuu koko 2000-luvun heikoimmaksi.

Yleisen taloustilanteen parantuminen ei ole vielä vaikuttanut maatalouden kannattavuuteen. Maatalouden suurin yksittäinen ongelma on tuotannon heikko kannattavuus, jonka taustalla on maatalouden tuottajahintojen jyrkkä aleneminen vuosien 2013 ja 2014 aikana ja säilyminen matalina jo usean vuoden ajan. Tuotantokustannukset ovat samaan aikaan pysyneet korkeina, ja viime kuukausina erityisesti lannoitteiden ja energian hinnat ovat nousseet. Kasvukausien 2017-2018 heikot sääolosuhteet ovat edelleen heikentämässä kannattavuutta ja tilojen maksuvalmiutta. Vaikutukset heijastuvat tilojen talouteen vielä useamman vuoden ajan.

Maatalousyritysten liikevaihto jää tänä vuonna 135 000 euroon. Tukien osuus siitä on 39 prosenttia. Tuotantokustannukset pysyvät suunnilleen edellisvuoden tasolla noin 183 000 eurossa. Tuotantokustannusten vähentämisen jälkeen maatalous- ja puutarhayritykset jäävät keskimäärin 35 000 euroa tappiolle. Yrittäjätuloa jää keskivertomaatilalla tänä vuonna enää 7 200 euroa, eli lähes 40 prosenttia vähemmän kuin vuonna 2017. Tulomenetykset näkyvät nopeasti tilojen maksukyvyssä.

Maatalouden kannattavuutta ei voida pitkäjänteisesti korjata tukitoimenpitein, mutta niillä voidaan helpottaa akuuttia kannattavuus- ja maksuvalmiusongelmaa. Pysyvämpi ratkaisu voidaan löytää vain maatalouden tuottavuuden kehittymisen, markkinahintojen nousun ja kohtuullisen kustannuskehityksen kautta.

## Hallituksen toimenpiteet

Hallitus on päättänyt osoittaa maatalouden kannattavuusongelmien lieventämiseen yhteensä 86,5 miljoonaa euroa. Vuonna 2018-2019 maksettaviin tulotukityyppisiin kansallisiin tukiin ja EU-tukien kansalliseen täydentämiseen ositetaan yhteensä 30 milj. euron määräraha. Siitä noin 20 miljoonaa tullaan maksamaan AB-alueelle rehunurmille, vehnälle ja rehuohralle. Summasta noin 54 % kohdistuu alueen kotieläintalouteen.

Ilmatietieteen laitoksen seurannan mukaan kesä on ollut viljelykasveille vaikein erityisesti Ahvenanmaalla, Varsinais-Suomessa ja länsirannikolla, Uudellamaalla ja Kymenlaaksossa. Kriisituen painottuminen Etelä-Suomen AB-alueelle perustuu erityisesti tähän kuivuusongelmien alueelliseen painottumiseen. Viljakasveista on kasvukauden seurannan mukaan kärsinyt eniten kevätvehnä.

Toinen merkittävä toimenpide on vuoden 2019 luonnonhaittakorvauksen tukitasojen palauttaminen 2015-2017 tasolle. Lisäksi kannattavuuden paranemista on päätetty tukea seuraavilla toimilla, joihin osaan liittyy talousarvion yhteydessä annettava hallituksen esitys toimenpiteeseen liittyväksi lainsäädännöksi:

- Makeran varoista myönnettävät lainojen valtiontakaukset
- Viljelijöiden jaksamista tukeva projekti
- Antamalla helpotusta MYEL-eläkemaksujen viivästyskorkoihin
- Korottamalla vuonna 2018 käytetyn kevyen polttoöljyn valmisteveron palautusta
- Ns. elintarvikemarkkinalaki ja sen perustella perustettava

  elintarvikemarkkinavaltuutetun tehtävä
- Luopumalla sato- ja kasvintuhoojavakuutusten vakuutusmaksuverosta
- Turvataan tilusjärjestelytoimitusten sujuva eteneminen ja toiminnan nykyinen volyymi sekä keskeneräisten hankkeiden loppuunsaattaminen
- Tukemalla investointeja ja vientiponnisteluja.

Tukitoimenpiteiden lisäksi haetaan tarvittavia joustoja sääntöihin viljelijöiden tilanteen helpottamiseksi ja maksujen nopeuttamiseksi, ja pyritään aktiiviseen EU-vaikuttamiseen.

Talousarvioesityksen toimet pyrkivät helpottamaan akuuttia maksuvalmiuskriisiä sekä myöskin vaikuttamaan pitkällä aikavälillä kannattavuuden parantumiseen.

## Tukimaksujen ajoittuminen

Loppuvuoden aikana maksetaan suurin osa tukivuoden eri viljelijätuista. Poikkeuksellisen kasvukauden aiheuttamien ongelmien vuoksi komissiolta on pyydetty lupa maksaa korotetut ensimmäiset maksuerät luonnonhaitta-, ympäristö- ja luomukorvausta. Korotusten myötä tukia maksetaan loka-marraskuussa yhteensä

77 milj. euroa suunniteltua enemmän, ja myöhemmät maksuerät ovat vastaavasti pienempiä. Korotuksen vaikutus maksujen etupainotteisuutena kohdistuu koko maahan. Korotus edellyttää EU-säädöksen muutosta.

EU-nautapalkkioiden ensimmäisiin maksueriin on poikkeustilanteen vuoksi tarkoitus tehdä myös korotus, jolloin arviolta noin 15 milj. euroa suurempi osuus palkkioista maksetaan joulukuussa 2018, ja kesäkuun 2019 maksuerä on vastaavasti pienempi. Tästä korotuksesta AB-alueen osuus on noin 2/3 ja vaikutus painottuu erityisesti Etelä-Suomen maito- ja nautatiloille. Korotus saattaa kuitenkin aiheuttaa sen, että joillakin tuotantoansa lopettavilla tiloilla joudutaan myöhemmin perimää tukea takaisin, kun lopullinen eläinmäärä on tiedossa.

Kansallisten tukien kokonaisuudessa pohjoinen tuki on joustavin ja toimeenpanossa nopein tapa ohjata lisärahoitusta tiloille C-alueella. Etelä-Suomessa vastaavaa välinettä ei ole, ja uuden de minimis -tukivälineen ja haku- ja maksatusprosessin valmistelu vie väistämättä useamman kuukauden. Tästä syystä Etelä-Suomen kansallisen kriisituen maksuja ei ole mahdollista toimeenpanna loppuvuoden 2018 aikana, vaan aikaisintaan vasta vuoden 2019 alkupuolella.

Koska kuivuuden aiheuttamien ongelmien vuoksi kriisituki on tarpeen painottaa voimakkaasti Etelä-Suomeen ja Etelä-Suomea varten on valmisteltava uusi tukiväline, voidaan valtaosa kansallisesta 30 milj. euron kriisituesta maksaa vasta vuoden 2019 alkupuolella. Kun otetaan huomioon myös EU-tukivälineisiin liittyvät edellä kuvatut korotukset ja etupainotteisuus vuoden 2018 lopulla, on kuivuus- ja kannattavuuskriisiin liittyvien tukitoimien kokonaisuus alueellisesti mahdollisimman tasapainoinen ja tukien toimeenpano viljelijöiden ongelmien helpottamiseksi mahdollisimman nopeaa.

**Maatalouden vuosina 2016-2018 maksetut kriisituet**

- Syyskylvömenetysten tuki: haettavissa vuoden 2018 päätukihaussa, maksetaan syyskuussa 2018.
- Poikkeuksellinen mukautustuki ja sen lisätuki maidontuottajille: haussa joulukuussa 2016, maksettiin syyskuussa 2017
- Maidontuotannon vähentämistuki: haussa syksyllä 2016, maksettiin maalis–huhtikuussa 2017
- Väliaikainen lisätuki velkaisille ja investoineille maatiloille: haussa keväällä 2016, maksettiin syyskuussa 2016.
- Maidontuotannon kansallinen kriisituki: maksettu C-tukialueella sijaitseville tiloille tuen korotuksena ilman erillistä hakua. AB-tukialueella sijaitseville tiloille tuki maksettu EU-kriisituen lisäosana.
- Maidontuotannon EU-kriisituki: haussa joulukuussa, maksettiin litrojen perusteella kesällä 2016.
- Sikatalouden EU-kriisituki: haussa joulukuussa, maksettiin sikarekisterin tietojen perusteella kesällä 2016.